

5. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №966-XIV.
6. Щур В. П., Щур О. В. Місце бюджетного обліку в системі господарського обліку, його особливості, завдання, значення та вимоги до нього / Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип. 7, ч. I. – Кіровоград: КНТУ, 2005. - 512 с. – С.282-288.

И. Смирнова

Бюджетный учет как составляющая системы хозяйственного учета

В статье рассмотрено место бухгалтерского учета в бюджетных учреждениях в общей системе хозяйственного учета страны. На основе исследования специализированных изданий проанализировано трактование сущности, предмета и объектов бухгалтерского учета в бюджетных учреждениях, выделены методологические основы бюджетного учета как науки и практической деятельности. Проведена сравнительная характеристика сущностного значения терминов «бухгалтерский учет в бюджетных учреждениях» и «бюджетный учет».

I. Smirnova

Budgetary account as constituent of the system of economic account

In the article the place of record-keeping is considered in budgetary establishments in the general system of economic account of country. On the basis of research of the specialized editions understanding of essence is analyzed, object and objects of record-keeping in budgetary establishments, methodological bases of budgetary account are selected yak of science and practical activity. Comparative description of essence value of terms is conducted «record-keeping in budgetary establishments» and «budgetary account».

Одержано 23.11.09

УДК 336.258

А.С. Сурай, аспірант

Черкаський державний технологічний університет

Регіональний розвиток: методологія та досвід регулювання

В даній статті досліджено теоретико-методологічні засади становлення та розвитку регіонального ринку. Розкрито сутність, складові та особливості функціонування економічної системи регіону, зокрема узагальнено існуючі теоретичні підходи до визначення сутності поняття „region”, його типізації. Виявлено проблеми, тенденції та перспективи регіонального розвитку в контексті розвитку ринкових відносин.

регіон, методологія, регіональний розвиток, регулювання

Методологічний підхід до здійснення ринкових перетворень в економіці країни вимагає теоретичного переосмислення концепції функціонування регіональних соціально-економічних систем, насамперед, з точки зору їх локальної відносної самостійності, а також удосконалювання механізму ефективного державного регулювання регіонального розвитку. В умовах зміщення акценту управління в регіони відбулося теоретичне переосмислення сучасних підходів до визначення сутності, ролі і значення регіонів у соціально-економічному розвитку країни.

Кінець XX – початок XXI століття знаменується зміною парадигми регіонального економічного розвитку й регіональної політики. На зміну традиційним теоріям регіонального розвитку приходять концепції міжрегіональної конкуренції, глобально орієнтованої регіональної політики, транснаціональної інтеграції. Сутність нової парадигми чітко сформульована О. Г. Гранбергом: «Наше ключевое слово – регион, наше мировоззрение – мир регионов, наши главные идеи – устойчивое развитие, регионализм и интеграция» [1, С.85]. Дослідження регіональних проблем соціально-економічного розвитку країни знайшло відображення в роботах В. Ф. Беседіна, О. Г. Гранберга, Л. Л. Зобової, Б. М. Данилишина, М. І. Долішнього, В. В. Кулішова, В. І. Мустафіна, О. М. Невелєв, О. С. Новосьолова, С. П. Сонька, Д. М. Стеценка та інших. Проте, питання важливості ролі регіонів у розвитку господарського комплексу в цілому та окремих галузей ще не знайшло широкого обговорення, висвітлення та одностайної думки. Тому виникає необхідність в уточненні саме поняття «регіон».

Питання розвитку і взаємодії регіонів, взаємовідносин регіональних і центральних органів влади є надзвичайно актуальними для України. Адже відсутність обґрунтованої політики регіонального розвитку держави на попередньому етапі призвела не лише до зростання диспропорцій та загострення економічних і соціальних проблем, але й до суттєвої економічної й суспільно-політичної дезінтеграції держави.

На основі узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності досліджуваного поняття встановлено, що найбільш адекватною сучасним ринковим реаліям є позиція, що передбачає трактування змісту регіону як цілісної економічної системи зі своїми структурою, функціями, зв'язками із зовнішнім середовищем, історією, культурою, умовами життя населення [2, С.24]. Ця система характеризується: високою розмірністю; значною кількістю взаємозалежних підсистем різних типів з локальними цілями; багаторівневою організацією управління; ієрархічністю структури; значним запізнюванням координуючих впливів при високій динамічності елементів; неповною визначеністю стану її окремих елементів. Як економічна система регіон може бути представлений сукупністю п'яти основних підсистем, які схематично представлені на рис. 1.

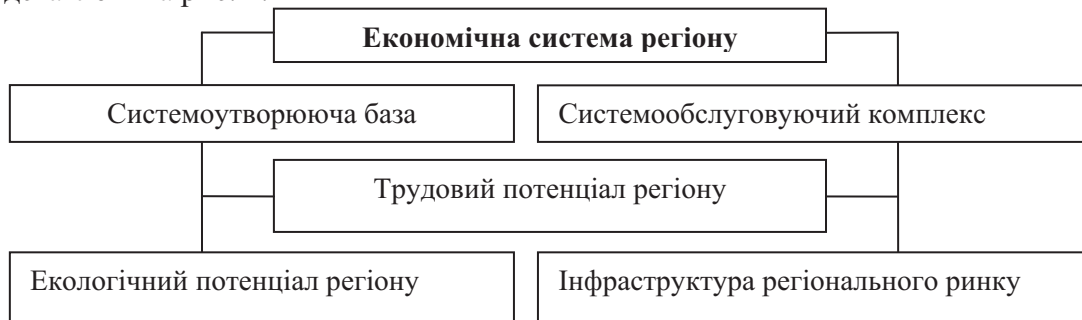

Рисунок 1 – Економічна система регіону

У нормальному функціонуванні економічної системи регіону ключову роль відіграє його трудовий потенціал. Ефективне управління регіоном принципово неможливо без врахування соціального фактору й управлінської діяльності людей, які забезпечують взаємозв'язок і взаємодію зазначених вище підсистем, а також інтегрують їх у єдину економічну систему. Людина є органічною частиною кожної із зазначених підсистем, основним компонентом продуктивних чинностей національного господарства. Людські ресурси в сучасних умовах виступають найбільш важливим фактором виробничої системи регіону і являють собою одну з головних ресурсних складових соціально-економічного потенціалу регіону.

Вітчизняна економічна наука в 90-ті роки минулого сторіччя основну увагу приділяла дослідженню проблем розвитку регіональної економіки й управління ресурсами регіону, виходячи з умов їх обмеженості [3, С.26-27]. Однак при цьому багато питань ідентифікації використання ресурсного потенціалу, розробки адекватних сучасним економічним реаліям моделей ефективного використання регіональних ресурсів залишилися недостатньо вивченими в науковому й неналежним чином обґрунтованими в практичному управлінні.

Дотепер не розроблено уніфіковані методики оцінки впливу територіальної специфіки розвитку соціально-економічного потенціалу регіону на його фінансово-економічний стан, вироблення інноваційних підходів в управлінні економічним розвитком регіону з врахуванням об'єктивних зовнішніх і внутрішніх факторів, а також ряд інших методик, що забезпечують регулювання регіональної економіки. До числа першочергових проблем удосконалювання регіонального розвитку можна наступні:

- підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом регіону;
- забезпечення економічного взаємозв'язку, збалансованості й реалізації місцевих, регіональних і державних соціально-економічних інтересів;
- формування інфраструктури регіональних ринків;
- обґрунтування інвестиційної політики регіонального розвитку;
- забезпечення на регіональному рівні рівних умов функціонування підприємств всіх форм власності;
- вирішення екологічних та інших проблем.

До числа найбільш суттєвих причин, що здійснили помітний вплив на темпи переходу України до ринкових відносин, на весь хід соціально-економічних перетворень у країні, відноситься недооцінка впливу регіонального фактору. Незважаючи на те, що практично всі провідні політики країни пов'язують розвиток економіки безпосередньо з розвитком економік регіонів, процес децентралізації державного управління відбувається занадто повільно, нерідко зустрічаючи опір центральних органів влади. При формуванні міжбюджетних відносин на черговий фінансовий рік практично завжди виникає полеміка відносно доходів бюджету, а саме: скільки залишати регіонам і скільки централізувати [4, С.214-215].

Виняткова важливість наукового забезпечення радикальних ринкових перетворень, створення й збереження єдиного ринкового простору в поєднанні з формуванням регіональних ринків визначила гостру необхідність поглибленого вивчення питань підвищення ефективності управління регіональним розвитком. Найбільш важливими в цій сфері, на нашу думку, є дві основні завдання:

- формування сучасного економічного комплексу регіону;
- удосконалювання управління регіональним розвитком у сучасних умовах.

Для цього необхідно зробити науковий аналіз всіх факторів і явищ, що впливають на регіональний розвиток: історичних, політичних, природно-ресурсних, етнічних, релігійних, екологічних, а також внутрірегіональних і міжрегіональних зв'язків. При цьому варто скористатися науковими методиками управлінської і юридичної наук, економічної історії, економічної й соціальної географії, демографії, соціології, статистики, етнографією, екологій тощо.

Ґрунтуючись на вищевикладеному й не претендуючи на закінченість дослідження, можна взяти за основу наступне визначення регіону. Регіон – це територія в адміністративних межах адміністративно-територіальної одиниці, що характеризується цілісністю й сталістю своїх меж, комплексним використанням всіх видів наявних ресурсів, наявністю галузевої спеціалізації підприємств і організацій, структур для здійснення управлінської діяльності в масштабах усього регіону.

Існує типізація регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку. Так, учені Національної Академії Наук України і фахівці у сфері регіональної економіки виділяють три групи регіонів з якісно різними характеристиками стану економіки й соціальної сфери: розвинені регіони з досить високим рівнем виробництва й життя людей; регіони із середнім економічним потенціалом; проблемні регіони з низьким рівнем соціально-економічного розвитку. В останній групі виділяються депресивні й відсталі регіони. Одним з основних ознак визначення регіону є цілісність. Вона означає раціональне використання природно-ресурсного потенціалу регіону, пропорційне поєднання різних галузей, формування стійких внутрірегіональних і міжрегіональних виробничих і технологічних зв'язків, наявність особливого співтовариства людей з певними традиціями й способом життя [5, С.83].

Комплексність регіону як економічної системи досягається за допомогою збалансованого й пропорційного розвитку його продуктивних сил. Вона характеризується наявністю такого взаємозв'язку між елементами господарства, що забезпечує ефективне виконання основної національно-господарської функції – забезпечення раціонального розміщення й виробничої спеціалізації регіону, нівелювання внутрішньорегіональних диспропорцій і збереження здатності регіону здійснювати в своїх межах розширене відтворення в умовах обмеженості ресурсів. Показниками комплексності регіонального господарства можуть бути: частка продукції регіонального виробництва, яка споживається в самому регіоні; частка продукції міжгалузевого застосування; рівень використання регіональних ресурсів.

Комплексність і цілісність є передумовами відносного виокремлення регіонів у рамках національного господарства. Вони проявляються в тому, що частина відтворювальних зв'язків обмежується даною територією й на цій основі формується їх відносна самостійність.

Для визначення регіонального розміщення й спеціалізації, на думку провідних дослідників, найбільш істотними показниками виявляються:

- індекс рівня спеціалізації регіону за галузями (відношення питомої ваги регіону з виробництва продукції даної галузі до частки регіону в країні у всій промисловості й сільському господарстві);
- індекс ефективності спеціалізації (відношення обсягу виробництва на одиницю витрат у регіоні до такого ж показника по Україні в цілому);
- загальний індекс спеціалізації (добуток попередніх індексів).

Важливою ознакою регіону є керованість, безпосередньо пов'язана з адміністративно-територіальним поділом країни. Керованості деякою мірою сприяє цілісність регіону, оскільки адміністративно-територіальні органи повинні забезпечувати координацію (керування) всіх елементів суспільного господарства: матеріального виробництва, природно-ресурсних потенціалів, інфраструктури, трудового потенціалу. Крім того, повинно враховуватися різноманіття зв'язків – торговельних, фінансових, соціальних, екологічних, виробничих, які володіють певною просторовою й часовою стабільністю.

Економічна самостійність регіону виражає ступінь забезпеченості його економічними (у першу чергу фінансовими) ресурсами для самостійного, зацікавленого й відповідального вирішення соціально-економічних питань, які входять у компетенцію регіонального рівня господарювання.

Виділимо ще кілька понять, які часто фігурують в економічній літературі, присвяченій регіональним проблемам. Безпосередньо з регіоном пов'язане поняття «територіальної організації суспільства». У широкому змісті слова воно охоплює всі питання, що стосуються територіального поділу праці, розміщення продуктивних сил, регіональних відмінностей у виробничих відносинах, розселення людей, взаємозв'язку

з навколишнім середовищем, регіональної соціально-економічної політики, визначення місця регіону в міжнародному й загальнодержавному поділі праці.

Під промисловою зоною прийнято розуміти групу підприємств і організацій різних галузей, зосереджених в одному місці, побудованих, як правило, за єдиним проектом, що мають спільні обслуговуючі й допоміжні об'єкти й спорудження.

Агломерація – територіально-господарське об'єднання, що виникає на базі великого міста (декількох міст) і створює значну зону урбанізації; відрізняється високим ступенем територіальної концентрації промисловості, інфраструктури й щільності населення; впливає на економіку й соціальне життя навколишньої території; показує високий ступінь комплексності господарства й територіальну інтеграцію населення.

Територіально-виробничий комплекс (ТВК) – значна територія, де розташована група взаємозалежних підприємств і організацій, що формують єдиний технологічний ланцюг, комплексно використовують природні ресурси і отримують додатковий ефект за рахунок скорочення транспортних витрат.

Міжгалузевий територіальний комплекс – інтегровані на території галузі виробництва, що входять одночасно в загальнодержавну систему міжгалузевих утворень і мають єдину програму розвитку.

Економічний район – цілісна територіальна частина національного господарства країни зі своєю спеціалізацією й внутрішніми економічними зв'язками, основна ланка в системі економічного районування країни. За своїм внутрішнім змістом термін відповідає гнучкому поняттю «регіон».

Природно-економічні зони (промислова зона) – групи районів, що виокремлені за рядом ознак, (територіальній, природно-сировинній, географічній й т.д.).

Таким чином, розглядаючи регіональні об'єкти господарювання й управління, а також соціально-економічні процеси, що відбуваються в регіонах, з'являється можливість удосконалювання системи управління, регулювання регіональних пропорцій, управління факторами конкурентоспроможності регіонів.

Список літератури

1. Гранберг А. Г. Оптимизация территориальных пропорций народного хозяйства / А. Г. Гранберг. – М.: «Экономика», 1973. – 248 с.
2. Маниліч М. І. Трансформація регіонального економічного механізму: Монографія / М. І. Маниліч – Чернівці: Книги – XXI, 2004. – 164 с.
3. Політика регіонального розвитку в Україні: особливості та пріоритети. Аналітична доповідь. За ред. З. Варналія. – К., 2005. – 62 с.
4. Регіональна політика України / Український незалежний центр політичних досліджень: За заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – 332 с.
5. Романюк С.А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: Регіональні дослідження: Монографія. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 112 с.

А. Сурай

Региональное развитие: методология и опыт регуляции

В данной статье исследовано теоретико-методологические принципы становления и развития регионального рынка. Раскрыта сущность, составляющие и особенности функционирования экономической системы региона, в частности обобщенно существующие теоретические подходы к определению сущности понятия „регион”, его типизации. Обнаружены проблемы, тенденции и перспективы регионального развития, в контексте развития рыночных отношений.

A. Suray

Regional development: methodology and adjusting experience

In this article investigational theoretico-methodological principles of becoming and regional market development. Essence, constituents and features of functioning of the economic system of region, is exposed, in particular generalized existent theoretical going near determination of essence of concept «region», his typification. Found out problems, tendencies and prospects of regional development, in the context of development of market relations.

Одержано 23.11.09

УДК 338.49:334.012.33

К.І. Ткач, канд. екон. наук

Одеський державний економічний університет

Машинобудівний комплекс України в системі пріоритетів національної промислової політики

Аналізується структура промислового виробництва та обґрунтовується значення її окремих елементів для виходу промисловості зі системної кризи. У цьому значенні промислова політика виступає як політика структурна, безпосередньо пов'язана з реалізацією потенціалу машинобудівного комплексу країни.

промислове виробництво, системна криза, промислова політика, машинобудівний комплекс

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Незважаючи на думку, яка набула загального поширення, про постіндустріальний характер сучасної епохи, як і раніше ключовим в оцінювальних судженнях про розвиток національної економіки є стан машинобудівної галузі країни. Саме з машинобудуванням пов'язується створення доданої вартості й умов розширеного відтворення, потреба у кваліфікованих кадрах і інноваційний прогрес.

Водночас, таке значення машинобудування, як і його розвиток, не є «природженими» властивостями індустріальної системи. Досвід економічно розвинених країн доводить, що розвиток даної галузі цілком і повністю залежить від того курсу, який обирає держава стосовно промисловості і машинобудування. У такому разі мова йде не стільки про рецепти універсальної промислової політики, скільки про акценти, які «розставляються» кожною державою, що береться підтримувати власну промисловість.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття. У науковій літературі питаннями машинобудівного комплексу в системі національної промислової політики займаються Зворигіна Н., Мазур А., Мілевський В., Осипов В., Семиноженко В., Шапран В., Чернявська І. Зважаючи на значення, яке сьогодні надається національній економіці як області наукового аналізу, так і сфері застосування принципів економічної політики, особливої уваги заслуговує питання про структуру промислового виробництва і значення її окремих елементів для прогресу промисловості взагалі. У цьому значенні промислова політика виступає як політика структурна, безпосередньо пов'язана з